

Marko POLIČ, Matija SVETINA*

POMEN OKOLJSKIH VPRAŠANJ PRI ZADOVOLJSTVU Z ŽIVLJENJEM**

Povzetek. V članku skušava z analizo podatkov SJM iz dveh časovnih obdobj, 2011 in 2020, ugotoviti, kako je odnos do okoljskih vprašanj povezan s subjektivnim blagostanjem/zadovoljstvom z življenjem. Analize podatkov SJM v omenjenem obdobju nakazujejo, da se ljudje okoljske problematike zavedamo, vendar ta vprašanja zaznavamo kot abstraktna, »nekje drugje«, zato se nam zdijo za oceno zadovoljstva s svojim življenjem manj pomembna kakor konkretna življenjska vprašanja, kot je zdravje ali materialno stanje. Ugotovitve komentirava v kontekstu teorije sestavljenih ravni in tudi okoljskih težav v letih 2022 in 2023, ko so nas pestile vročina, suša in poplave, ki utegnejo to zaznavanje spremeniti.

Ključni pojmi: blagostanje, ekosistemske storitve, okoljska psihologija, podnebne spremembe, pozitivna psihologija, teorija sestavljenih ravni

717

Uvod

V zadnjih desetletjih se je zanimanje psihologije v veliki meri preusmerilo s proučevanja psiholoških primanjkljajev in nezmožnosti na področje človeškega blagostanja, odpornosti in obnove (Carr, 2004). Pojavilo se je novo področje raziskovanja in delovanja, t.i. pozitivna psihologija, ki se ukvarja s proučevanjem človeških odlik in sreče ter dejavnikov, ki spodbujajo blagostanje. Še sredi prejšnjega stoletja se je psihologija začela ukvarjati s človeškim odnosom in izmenjavami z okoljem, saj se je vse bolj krepilo spoznanje, da je kakovost življenja tesno povezana z značilnostmi okolja, pa tudi, da ljudje pomembno vplivajo na samo okolje, žal v veliki meri v smeri njegovega uničevanja. Zato se zastavlja pomembno vprašanje, kaj na tako škodljivo vedenje vpliva in kako ga spremeniti (Steg in sod., 2013).

* Dr. Marko Polič, redni profesor, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; dr. Matija Svetina, redni profesor, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

DOI: 10.51936/tp.60.4.717

Obe področji, okoljska in pozitivna psihologija, se tudi v raziskavah vse bolj povezujeta (La Placa in sod., 2013), saj se nedvomno kaže tesna povezanost med lastnostmi okolja in blagostanjem. V tem članku skušamo z analizo podatkov raziskav javnega mnenja v dveh obdobjih, 2011 in 2020 (Hafner-Fink et al., 2013, 2021), ugotoviti, ali na subjektivni ravni obstaja povezanost med zadovoljstvom z življenjem in stališči do nekaterih okoljskih vprašanj. Zanima nas torej relativni pomen okoljskih vprašanj v primerjavi z drugimi (npr. vprašanj glede materialnega stanja, zdravja itn.).

Pojem subjektivnega blagostanja je v psihologijo vpeljal Diener leta 1984 (Diener et al., 2018), nanaša pa se na posameznikovo celovito oceno lastnega življenja. Obravnava obseg, do katerega oseba meni ali čuti, da ji življenje dobro poteka. Ta ocena je subjektivna, povezana pa je z objektivnimi dejavniki. Različni ljudje lahko objektivne življenjske okoliščine različno ocenjujejo, odvisno od svojih ciljev, vrednot in kulture, zato subjektivno blagostanje odraža kakovost življenja z vidika danega posameznika. Kljub temu da so te ocene subjektivne, pa praviloma zajemajo različne vidike življenja, od spoznavnih do čustvenih, socialnih in drugih. Winefield in soavtorji (2012) psihološko blagostanje pojmujejo kot kombinacijo čustvenih in spoznavnih stanj ter učinkovitosti posameznikovega delovanja v socialnem okolju. Med čustvenimi dejavniki avtorji omenjajo npr. srečo, žalost in druga čustva, med spoznavnimi stanji pa je tudi ocena zadovoljstva. V Sloveniji je o tem pisal Musek (2008) in opozoril na stabilno dimenzionalno strukturo dejavnikov višjega reda, ki tvorijo kontinuum od negativnega k pozitivnemu splošnemu počutju.

Raziskav zaznave in zavedanja okoljskih problemov je vse več, saj so slednji postali globalni in jih občuti vse več ljudi (na primer suše, poplave, vročina). Uzzell (2003) zaznavanje okoljskih problemov klasificira skozi različne ravni; višje okoljske oz. sistemske ravni predstavljajo probleme na globalni ravni, nižje ravni pa v tem kontekstu predstavljajo posameznikovo konkretno okolje, povezano z njegovimi vsakodnevnimi življenjskimi izkušnjami. V zvezi s tem ugotavlja, da ljudje probleme na globalni ravni zaznavamo kot resnejše v primerjavi s tistimi na nižjih ravneh, pri tem pa nastane zanimiv paradoks. Podatki so pokazali, da je zaznana osebna odgovornost za okolje največja na ravni soseske in se z oddaljenostjo zmanjšuje: čeprav se ljudje čutijo najbolj odgovorne za okolje na lokalni ravni, je to tudi raven, na kateri zaznavajo najmanj težav. Raven, kjer so težave najresnejše, je hkrati tista, za katero čutijo najmanj odgovornosti in možnosti vpliva (Uzzell, 2003). Težava nastane v tem, da z različnimi intervencijami, izobraževanjem in ozaveščanjem praviloma skušamo povečati okoljsko zanimanje in delovanje prav na ravni, ki se zdi ljudem najmanj problematična, s tem pa se zmanjša učinkovitost teh posegov.

V zadnjih letih je vse več govora o t.i. *ekosistemskih storitvah*. Gre za

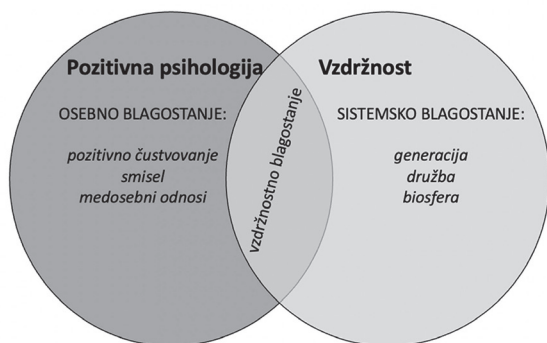
neposredne in posredne koristi, ki jih družbi ponuja ekosistem in ki ljudem omogočajo življenje ter dajo življenju vrednost. V tem kontekstu so zanimivi podatki, pridobljeni v okviru mednarodnega projekta *Milenijska ekosistemska presoja* (Ried et al., 2005), ki je skušal zbrati širok spekter informacij o povezavah med ekosistemskimi spremembami in človeškim blagostanjem. Avtorji so ugotovili, da med ljudmi in ostalimi deli ekosistema obstaja dinamična interakcija, pri kateri spremenjene bivalne razmere neposredno ali posredno povzročajo spremembe v ekosistemih, s tem pa tudi spremembe blagostanja ljudi. Odnos ljudi do okolja v tem kontekstu opisuje rek »*Daleč od oči, daleč od srca*«. Ljudi začne skrbeti onesnaženje, opustošenje okolja ali izginjanje naravnih virov, šele ko problem postane viden in moteč (npr. ko ozračje postane vidno onesnaženo in ima neprijeten vonj ali ko se stroški za ogrevanje močno povišajo).

Mednarodna komisija za podnebne spremembe v svojem zadnjem poročilu (IPCC, 2023), ugotavlja, da je človeški vpliv na podnebne spremembe jasen in naraščajoč ter ga je mogoče opaziti povsod na Zemlji. Poročilo navaja vrsto težav, ki preprečujejo učinkovito ukrepanje. Da bi posameznik sprejel odločitev o spremembi svojega vedenja, povezanega z okoljskimi vprašanji, mora pred tem iti skozi zaporedje psiholoških procesov: posameznik mora najprej zaznati spremembo, jo prepoznati kot problem, problem mora biti zaznan kot ogrožajoč, kar šele navede posameznika k nameri o spremembi vedenja. V zvezi s tem je bila v Sloveniji izvedena raziskava, ki je nakazala nekatere od teh korakov. V raziskavi odnosa do podnebnih sprememb na kvotnem vzorcu 1311 prebivalcev slovenskih statističnih pokrajin so raziskovalci (Polič et al., 2014) ugotovili, da se ljudje podnebnih sprememb zavedajo, da jih pripisujejo človeški dejavnosti ter so zaradi njih zaskrbljeni. O posledicah podnebnih sprememb so imeli udeleženci bolj splošno sliko. Podnebne spremembe so v manjši meri povezovali s svojim lokalnim okoljem, kar potrjuje predpostavke teorije sestavljenih ravni (Lieberman in Trope, 2008).

Glede podnebnih sprememb se ljudje ne vedemo dosledno, kar skladno s teorijo sestavljenih ravni pojasnjujemo s tem, da podnebne spremembe psihološko zaznavamo kot oddaljen problem, ki prizadeva druge kraje in druge ljudi ter tiste v prihodnosti. Teorija sestavljenih ravni, ki sta jo razvila Lieberman in Trope (2008), tako govori o štirih ključnih razsežnostih zaznavanja psihološke razdalje: *prostorska* ali geografska razdalja, *časovna* razdalja, *razdalja med opazovalcem in socialno tarčo* (npr. zaznavanje psihološke razdalje do drugega posameznika ali skupine, ki se je problem neposredno tiče) in *negotovost* (kakšna je naša zaznava verjetnosti, da se bo dogodek, npr. poplava, res zgodil). Podnebne spremembe naj bi bile oddaljene na vseh štirih razsežnostih. Po tej teoriji naj bi bila psihološka razdalja do nekega objekta ali dogodka neposredno povezana s tem, kako ljudje

dogodek razumejo oz. si ga *reprezentirajo*. Psihološko oddaljeni dogodki so reprezentirani kot abstraktni konstrukti na visoki ravni, ki jih sestavljajo splošne (dekontekstualizirane) lastnosti. Psihološko bližnji dogodki so zastopani s konkretnimi konstrukti na nizki ravni in jih sestavljajo posebne kontekstualne podrobnosti oz. posameznikove vsakodnevne izkušnje. Tako (psihološko) oddaljeni kot bližnji dražljaji so zastopani v istem miselnem prostoru, vse razsežnosti razdalje pa so med seboj prepletene, tako da sprememba na enem vidiku razdalje lahko vpliva na vse druge (Lieberman in Trope, 2008). Skladno s to teorijo bi lahko pričakovali, da bi vodna ujma v avgustu 2023 zaznavo okoljskih tveganj preusmerila iz splošnega na konkretno lokalno okolje.

Slika 1: KOMPONENTE VZDRŽNOSTNEGA SUBJEKTIVNEGA BLAGOSTANJA

Vir: prirejeno po Ronen in Kerret, 2020.

Pojavljajo se tudi raziskave, ki neposredno povezujejo blagostanje in vzdržni razvoj¹ (Slika 1, Ronen in Kerret, 2020) in opredeljujejo t. i. vzdržno blagostanje, ki je v presečišču pozitivne psihologije in vzdržnosti (sustainability). Nekateri drugi avtorji, npr. Gillis in Gatersleben (2015), povezujejo blagostanje z biofilicnim pristopom, tj. pojmovanjem, ki spodbuja uporabo naravnih materialov, sistemov in procesov pri načrtovanju grajenega okolja.

V pričujočem članku smo raziskovali povezanost med spoznavnim vidikom subjektivnega blagostanja in ocenami drugih vidikov kakovosti življenja (npr. materialnimi razmerami, zdravjem) ter zaznavo okoljskih vprašanj. Podatke smo črpali iz arhiva SJM (2023) v dveh časovnih obdobjih (leta 2011 in 2020), s čimer smo skušali zajeti tudi časovno dimenzijo sprememb zaznavanja okoljske problematike, ki je bila ob obeh merjenjih povezana tudi s specifičnimi socialnimi konteksti, gospodarsko krizo v letu 2011 in epidemijo covida-19 v letu 2020.

¹ Pojem vzdržni razvoj v članku uporabljamo kot sopomenko pojmu trajnostnega razvoja.

Metoda

Evropsko družboslovno raziskavo je na reprezentativnem vzorcu udeležencev ($N_{2011} = 1095$ in $N_{2020} = 1082$) v Sloveniji, prek spleta, izpeljal Center za raziskavo javnega mnenja pri FDV UL. V tem članku obravnavamo podatke iz let 2011 in 2020 za Slovenijo. Vprašanja v obeh anketah niso bila povsem enaka, saj jih raziskovalci na osnovi pridobljenih podatkov posodablajo, tj. izločajo tista, ki ne ponudijo kakovostnih informacij in jih nadomestijo z aktualnejšimi in ustrežnejšimi. To seveda lahko do neke mere oteži primerjave, vendarle pa daje dovolj dobro splošno podobo stališč in njihovih medsebojnih povezav, v tem primeru zadovoljstva z življenjem in stališč do okolja – vsaj v tem smislu, da pokaže relativno težo stališč do okoljskih vprašanj pri pojasnjevanju zadovoljstva z življenjem. Vprašanja so zahtevala bodisi nominalne odgovore bodisi so ponujala 5- ali 10-stopenjske lestvice Likertovega tipa in so podrobneje opisana na drugem mestu (Hafner-Fink et al., 2013, 2021; SJM, 2023).

Rezultati in razprava

Rezultati so sestavljeni iz treh delov. V prvem primerjamo odgovore, povezane z okoljskimi dejavniki v letih 2011 in 2020, ki so predstavljeni s frekvencami. V drugem delu predstavljamo rezultate multiple regresijske analize, v kateri smo ocenjevali relativno pomembnost okoljskih problemov glede na druge pomembne probleme v Sloveniji. V tretjem delu smo s pomočjo razvrščanja z metodo voditeljev (K-means) iskali profile udeležencev glede na njihova stališča do okoljskih vprašanj.

Tabela 1: Odstotek odgovorov v letih 2011 in 2020 za prva dva izbora najbolj žgočih vprašanj v Sloveniji

Katera od navedenih tem je danes v Sloveniji najbolj žgoča?	SJM 2011 (%)	SJM 2020 (%)
zdravstveno varstvo	35	70
gospodarstvo	25	47
revščina	50	28
priseljevanje	2	12
izobraževanje	7	11
okolje	10	10
kriminal	26	8
terorizem	2	1

Vir: Hafner-Fink et al., 2013, 2021

Odgovori na vprašanje o najbolj žgočih temah v Sloveniji kažejo troje:

1. Med vsemi težavami so najbolj pereči problemi zdravstveno varstvo, revščina in gospodarstvo.
2. Problemi zaradi zdravstva, priseljevanja in gospodarstva so se po mnenju vprašanih v zadnjem desetletju povečali, problemi zaradi kriminala in revščine pa zmanjšali.
3. Okolje se med ostalimi težavami zdi relativno majhen problem. Mnenje glede tega se v zadnjem desetletju ni spremenilo – problemi okolja se zdijo (izmed naštetih težav) najbolj ali drugi najbolj žgoč problem le vsakemu desetemu udeležencu teh dveh raziskav SJM.

Tabela 2: Odstotek odgovorov v letih 2011 in 2020 na vprašanje o pomembnosti posameznih okoljskih problemov

Kateri od navedenih problemov (če sploh kateri) je po vašem mnenju najbolj pomemben za Slovenijo kot celoto?	SJM 2011 (%)	SJM 2020 (%)
onesnaženje zraka	24	17
podnebne spremembe	8	16
onesnaženje vode	14	15
odlaganje gospodinjskih odpadkov	15	15
kemikalije in pesticidi	18	13
gensko spremenjena hrana	6	9
izraba naravnih virov	4	7
drugo (nič od navedenega, ne vem, ni odgovora)	4	4
radioaktivni odpadki	3	3
pomanjkanje vode	2	1

Vir: Hafner-Fink et al., 2013, 2021.

Med vprašanji, povezanimi z okoljskimi problemi, najbolj izstopajo onesnaženje zraka, tal, vode, odlagališča odpadkov. Prepričanja glede teh vprašanj se v zadnjem desetletju niso močno spremenila, spremenilo pa se je prepričanje glede podnebnih sprememb. Kljub temu da se podnebne spremembe med vsemi ostalimi okoljskimi težavami vprašanim niti leta 2011 niti 2020 niso zdele problematične, pa se je relativna pomembnost podnebnih vprašanj v zadnjem desetletju podvojila (z 8 na 16%). Rezultati odpirajo več novih vprašanj in pomislekov; med drugim so se Slovenci po letu 2020 soočili z več vremenskimi ujmami (suša v letu 2022 in poplave v letu 2023) in se je lahko prepričanje glede podnebnih sprememb zaradi tega po letu 2020 spremenilo.

Tabela 3: STRINJANJE S TRDITVIJO (V ODSOTOKIH), T.J. OCENA 4 ALI 5 NA 5-STOPENJSKI LIKERTOVI LESTVICI OZ. 8–10 NA 10-STOPENJSKI

Vprašanje	SJM 2011 (%)	SJM 2020 (%)
Če govorimo na splošno, koliko vas skrbijo problemi okolja?	74	80
Naredim, kar je dobro za okolje, tudi če zato porabim več denarja ali mi vzame več časa.	68	66
Okoljski problemi neposredno vplivajo na moje vsakdanje življenje.	47	43
Kako pogosto se odločite, da določenih proizvodov ne boste kupili zaradi okoljskih razlogov?	30	39
Kako zelo bi se bili pripravljene odpovedati svojemu življenjskemu standardu z namenom varovanja okolja?	32	38
Skoraj vse, kar sodi k modernemu življenju, škodi okolju.	47	37
Preveč nas skrbi prihodnost našega okolja, premalo pa vse, kar se danes dogaja v zvezi s cenami in zaposlitvijo.	45	33
Kako zelo bi bili pripravljene plačevati dosti višje cene z namenom varovanja okolja?	27	28
Za nekoga, kot sem jaz, je pretežno, da bi kaj dosti naredil za okolje.	32	25
V življenju obstajajo pomembnejše stvari, kot je varovanje okolja.	34	25
Nobenega smisla nima, da po svojih najboljših močeh skrbiš za okolje, če tega ne počnejo tudi drugi.	34	25
Težko presodim, ali s svojim načinom življenja koristim ali škodujem okolju.	22	19
Kako zelo bi bili pripravljene plačevati dosti višje davke z namenom varovanja okolja?	17	18
Ljudje so preveč zaskrbljeni zaradi škode, ki jo okolju prizadene človeški napredek.	34	16
Mnoge trditve o ogroženosti okolja so pretirane.	26	14
Moderna znanost bo rešila naše probleme v zvezi z okoljem, ne da bi se zato naš način življenja kaj dosti spremenil.	15	11

Vir: Hafner-Fink et al., 2013, 2021.

Rezultati kažejo, da se relativna pomembnost okoljskih vprašanj v zadnjem desetletju ni močno spremenila, odgovori, povezani z vedenjskimi namerami (Tabela 3), pa kažejo, da se vedenje ljudi verjetno kljub vsemu postopoma spreminja. Vprašani se npr. vse manj strinjajo s trditvami, kot so npr. »Zaradi okoljskih vprašanj smo preveč zaskrbljeni.«, »V življenju so pomembnejše reči, kot so okoljska vprašanja.«, »Nima se smisla truditi glede okolja, če tega ne počnejo tudi drugi.«, »Skrbi zaradi okolja so pretirane.«; tako so se – v primerjavi z letom 2011 – leta 2020 pogosteje odločali, da okoljsko problematičnih izdelkov ne bodo kupili.

Tabela 4: REZULTATI REGRESIJSKE ANALIZE ZA POJASNITEV ZADOVOLJSTVA Z ŽIVLJENJEM (SJM 2011)

R = 0,471 R ² = 0.221 Prilagojeni R ² = 0.218 Std. napaka ocene = 0,79			
SPREMENLJIVKE	b	t	P
Zadovoljstvo z materialnim stanjem družine.	-0,217	-7,389	0,000
Kaj bi na splošno rekli, ali je vaše zdravje ...	0,301	10,23	0,000
In kako zelo bi bili pripravljeni plačevati dosti višje davke za varovanje okolja?	0,057	1,987	0.047
Za nekoga, kot sem jaz, je pretežno, da bi kaj dosti naredil za okolje.	-0,133	-4,739	0,000

Vir: lastni izračun.

Podobne rezultate kaže tudi regresijska analiza (Tabeli 4 in 5), v kateri smo prek problematike družbenih vprašanj modelirali zadovoljstvo z življenjem. V regresijsko analizo smo vključili spremenljivke, povezane z okoljskimi vprašanji (pregled teh spremenljivk je v Tabelah 2 in 3), zadovoljstvo z osebnimi razmerami, kot so posameznikovo zdravje, finančno stanje ipd., ter družbena vprašanja (zadovoljstvo s stanjem glede zdravstva, gospodarstva, šolstva, demokracije). V prikazanih analizah so upošteevane samo tiste spremenljivke, ki so pomembno pojasnjevale splošno zadovoljstvo z življenjem. Analiza podatkov iz leta 2020 je tako pokazala, da zadovoljstvo s socialnimi vprašanji, kot so zdravstvo, šolstvo, demokracija in okolje, ter osebno zadovoljstvo z zdravjem in materialnimi razmerami pojasnijo 45 % variance splošnega zadovoljstva z življenjem. Med njimi so najpomembnejši osebni dejavniki, kot sta zadovoljstvo z materialnimi razmerami in zdravje, kot pomembno pa se je pokazalo tudi vprašanje demokracije v Sloveniji. Pri razlagi teh podatkov moramo biti pozorni na to, da je anketiranje leta 2020 potekalo v obdobju pandemskih ukrepov, ki so lahko vplivali tudi na relativno pomembnost teh vprašanj.

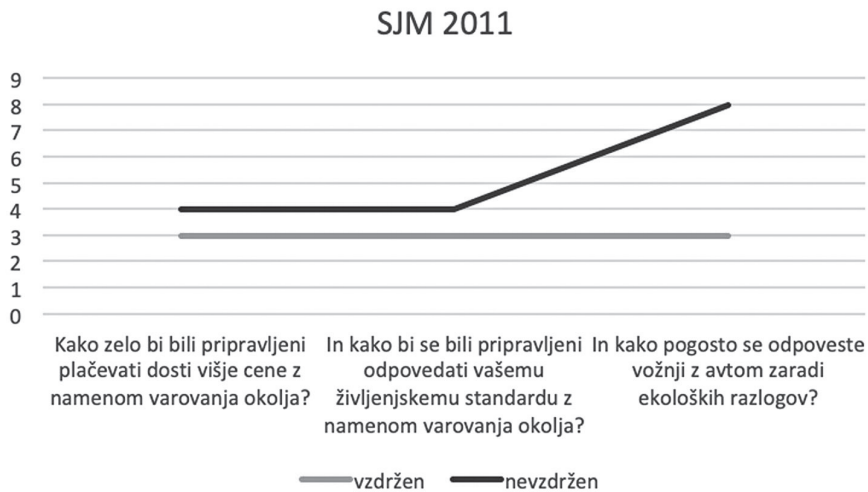
Tabela 5: REZULTATI REGRESIJSKE ANALIZE ZA POJASNITEV ZADOVOLJSTVA Z ŽIVLJENJEM (SJM 2020)

R = 0,671 R ² = 0.45 Prilagojeni R ² = 0.448 Std. napaka ocene = 1.441				
SPREMENLJIVKE	b	t	p	
Konstanta.			4.237	0,000
Zadovoljstvo z materialnimi razmerami.	0.553	21.703	0,000	
Ocena zdravja.	-0.126	-4.986	0,000	
Kako slabi ali dobri bodo vplivi podnebnih sprememb za Slovenijo?	0.073	2.98	0.003	
Koliko uživate v tem, da ste zunaj v naravi?	0.097	4.005	0,000	
Zadovoljstvo z delovanjem demokracije v Sloveniji.	0.118	4.772	0,000	

Vir: lastni izračun.

Oglejmo si še rezultate analize z metodo voditeljev (K-means), v katerih smo iskali možne tipologije udeležencev glede na zadovoljstvo z življenjem in odnos do okolja. Spremenljivke v obeh analizah se razlikujejo, saj smo vsakič izbrali le tiste, po katerih so se udeleženci razlikovali. V obeh primerih poteka razlikovanje glede na bolj ali manj vzdržen odnos do okolja.

Graf 1: ANALIZA Z METODO VODITELJEV GLEDE NA ODNOS DO OKOLJA ZA PODATKE IZ LETA 2011

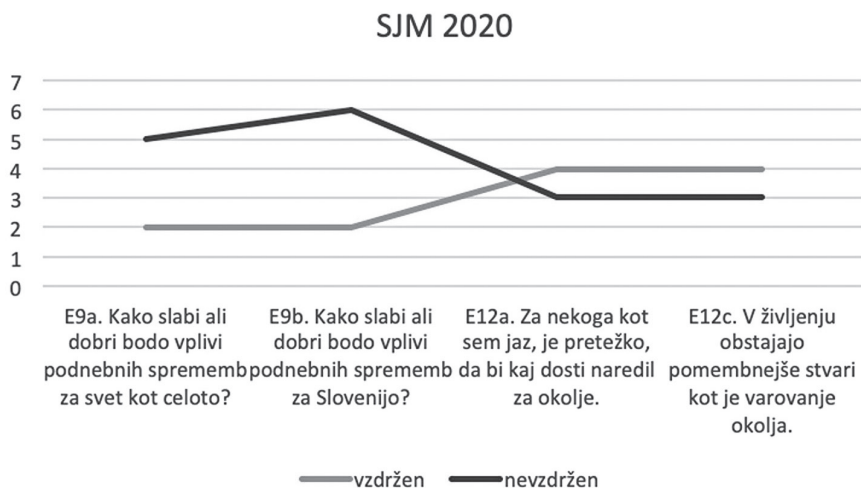
Vir: lastni izračun.

Analiza podatkov SJM 2011 in SJM 2020 z metodo voditeljev je glede na odnos do okolja nakazala obstoj dveh profilov udeležencev, ki se razlikujeta po prijaznosti do okolja in smo ju poimenovali »vzdržni« in »nevzdržni«. Po podatkih iz leta 2011 se udeleženci razlikujejo glede na pripravljenost, da se odpovedo nekaterim ugodnostim (npr. življenjskemu standardu), medtem ko ostale okoljske spremenljivke ne prispevajo k razlikovanju skupin. Skupini se najbolj razlikujeta glede omejitev uporabe avtomobila, verjetno zato, ker najbolj neposredno in konkretno zadeva vsakdanje življenje, ostali dve vprašanji pa sta bolj hipotetični.

Pri SJM 2020 se pojavljajo štiri okoljske spremenljivke, po katerih se udeleženci razlikujejo. Vzdržni menijo, da bodo vplivi podnebnih sprememb za svet in za Slovenijo slabi, manj kot nevzdržni pa se strinjajo s tem, da je pretežno kaj narediti za okolje in da obstajajo pomembnejše stvari, kot je varovanje okolja. Rezultati niso v celoti skladni s teorijo sestavljenih ravni (Lieberman in Trope, 2008), saj pri vzdržnih ni razlik v oceni vpliva podnebnih sprememb na svet in na Slovenijo, pri nevzdržnih pa so te razlike majhne. V celoti gledano zaznava okoljskih vprašanj glede na zadovoljstvo z

življenjem ponuja bolj razlike v stopnji kot pa v smeri odgovorov.

Graf 2: ANALIZA Z METODO VODITELJEV GLEDE NA ODNOS DO OKOLJA ZA PODATKE IZ LETA 2020

Vir: lastni izračun.

Sklep

Analiza podatkov SJM za leti 2011 in 2020 je pokazala – deloma tudi zaradi sprememb v sestavi vprašalnikov –, da se odgovori in odnosi med spremenljivkami v različnih obdobjih lahko deloma tudi razlikujejo. Odgovori kažejo zanimivo dvojno sliko glede okoljskih vprašanj. Po eni strani udeležence okoljski problemi skrbijo (npr. tri četrtine vprašanih tako v letu 2011 (74 %) kot v letu 2020 (80 %) poroča, da jih okoljska vprašanja skrbijo ali zelo skrbijo), po drugi strani pa so okoljska vprašanja med vsemi ostalimi življenjskimi skrbmi (npr. za zdravje, materialne razmere) relativno nepomembno povezana z zadovoljstvom z življenjem. Glede na subjektivno zaznano blagostanje oz. zadovoljstvo z življenjem odnos do okoljskih vprašanj nima velike teže; v pojasnjevanju zadovoljstva prevladujeta klasični temi zaznanih materialnih razmer in zdravja. Leta 2020 se pojavlja tudi vpliv ocene stanja demokracije, kar je glede na družbeno polarizacijo ob epidemiji covid-19 verjetno pričakovano. Žal vprašanje o stanju demokracije leta 2011 v anketo ni bilo vključeno, zato ostaja vprašanje, ali so njen pomen za zadovoljstvo z življenjem sprožili tedanji dogodki ali pa gre za značilen odnos, kar nakazujejo nekatere druge raziskave (Voukelatov in sod., 2021).

Vsekakor se kaže, da okoljska vprašanja v spoznavnem prostoru v obravnavanih obdobjih niso bila bistveno povezana z zadovoljstvom z življenjem,

kar bi nakazovalo, da se ljudje sicer okoljske problematike zavedajo, je pa ne povezujejo neposredno s svojim blagostanjem. Okoljske težave »so nekje drugje« in ne pri nas, kar je skladno s teorijo sestavljenih ravni. Družbeni in okoljski dogodki, kot je covid-19 ali vremenske ujme leta 2023, zelo verjetno utegnejo te zaznave spremeniti.

LITERATURA

- Carr, Allan (2004): *Positive Psychology*. New York: Brunner-Routledge.
- Diener, Ed (1984): Subjective well-being. *Psychological Bulletin* 95 (3): 542–575.
- Diener E., Richard E. Lucas, Shigehiro Oishi (2018): Advances and Open Questions in the Science of Subjective Well-Being. *Collabra: Psychology* 4 (1): 15. Dostopno prek <http://online.ucpress.edu/collabra/article-pdf>, 19. 10. 2023.
- EU, Evropska Unija(2023): Eurobarometer. Dostopno prek <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2954>, 4. 11. 2023.
- Gillis, Kaitlyn, in Brigitta Gatersleben (2015): A Review of Psychological Literature on the Health and Wellbeing of Biophilic Design. *Buildings* 5: 948–963.
- Hafner-Fink, Mitja, Slavko Kurdija, Brina Malnar, Mojca Pajnik, in Samo Uhan (2021): Slovensko javno mnenje 2020/3: Ogledalo javnega mnenja, Odnos do okolja (ISSP 2020), Mediji in problematika migracij, Odnos do uporabe pripravkov iz industrijske konoplje. Ljubljana: University of Ljubljana, Slovenian Social Science Data Archives. ADP – IDNo: SJM203. Dostopno prek https://doi.org/10.17898/ADP_SJM203_V1, 1. 12. 2023.
- Hafner-Fink, Mitja, Janez Štebe, Brina Malnar, Miroslav Stanojević, Miroljub Ignjatović, in Nevenka Černigoj-Sadar (2013): Slovensko javno mnenje 2011/1: Mednarodna raziskava o okolju (ISSP 2010), zdravju in zdravstvenem varstvu (ISSP 2011), o odnosu delo-družina in psihičnem nasilju na delovnem mestu. Ljubljana: University of Ljubljana, Slovenian Social Science Data Archives. ADP – IDNo: SJM111. Dostopno prek https://doi.org/10.17898/ADP_SJM111_V1, 1. 12. 2023.
- IPCC (2023): AR6 Synthesis Report. Dostopno prek https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf, 6. 11. 2023.
- La Placa, Vincent, Allan McNaught, Anneyce Knight (2013): Discourse on wellbeing in research and practice. *International Journal of Wellbeing* 3 (1): 116–125.
- Liberman, Nira, in Yaacov Trope (2008): The psychology of transcending the here and now. *Science* 322: 1201–1205.
- Musek, Janek (2008): Dimenzije psihičnega blagostanja. *Anthropos* 1–2: 139–160.
- Polič, Marko, Barbara Lampič, Marko Krevs, Dušan Plut, Irena Mrak, Karel Natek, Darko Ogrin in Boštjan Bajec (2014): Zavedanje vremenske in podnebne spremenljivosti pri prebivalcih Slovenije in njihova pripravljenost na ukrepanje. V: Zorn M. (ur.): (Ne)prilagojeni, Knjižna zbirka Naravne nesreče (3). Ljubljana: Založba ZRC: 139–151.
- Reid, Walter V., et al. (2005): *Ecosystems and human well-being-Synthesis: A report of the Millennium Ecosystem Assessment*. Island Press. Dostopno prek <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf>, 1. 12. 2023.

- Ronen, Tammie, Doritt Kerret (2020): Promoting Sustainable Wellbeing: Integrating Positive Psychology and Environmental Sustainability in Education. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17. Dostopno prek www.mdpi.com/journal/ijerph, 19. 10. 2023.
- SJM, Slovensko javno mnenje. Dostopno prek <https://www.adp.fdv.uni-lj.si/>, 4. 11. 2023.
- Steg Linda, Van Den Berg, Anes in De Groot, Judith IM (2013): *Environmental Psychology: An Introduction*, Chichester: BPS Blackwell.
- Uzzell, David (2003): *Our uncommon future*. V: R. G. Mira, J. M. Sabucedo Cameselle, J. R. Martinez (Ur): *Culture, Environmental Action and Sustainability*. Gottingen: Hogrefe & Huber, 21–39.
- Voukelatou, Vasiliki, Lorenzo Gabrielli, Ioanna Miliou, Stefano Cresci, Sharma, Rajesh, MAurizio Tesconi, Luca Pappalardo (2021): Measuring objective and subjective well-being: dimensions and data sources. *International Journal of Data Science and Analytic* 11: 279–309.
- Wiunefield, Helen R., Gill Tiffany K., Taylor, Anne W., Pilkington in Rhiannon M. (2012): Psychological well-being and psychological distress: is it necessary to measure both? Dostopno prek <http://creativecommons.org/licenses/by/20>, 19. 10. 2023.